

УДК 355.23(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>

Юрій ТАРАСЮК,

orcid.org/0000-0002-4714-1869

*старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут
(Київ, Україна) ytar71@ukr.net*

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Соціально-економічні перетворення в країні спричинили зміну завдань, що стоять перед Збройними Силами України. Такі завдання можуть бути вирішені лише в глибокому реформуванні армії, потреба в якій визначає необхідність пошуку нових дієвих шляхів здійснення модернізаційних процесів у системі вищої військової освіти. Реформа системи вищої військової освіти особливо актуальна у зв'язку зі збільшенням чисельності Збройних Сил, підвищенням складності озброєння і військової техніки, збільшенням частки офіцерів у загальній кількості військовослужбовців, динамізмом внутрішньо- і зовнішньополітичної ситуації, військовими подіями, що відбуваються на сучасному етапі в Україні. Першочерговою стає проблема формування професійно підготовленої особистості військових фахівців, здатних компетентно вирішувати складні службово-бойові, інженерні та педагогічні завдання у військах. Вирішення окреслених проблем неможливо без реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі військових закладів вищої освіти. Компетентнісний підхід веде до переорієнтації освітньої парадигми на створення умов оволодіння всім комплексом компетенцій, які забезпечують сталу життєву позицію, особистісний та професійний розвиток курсантів. Компетентнісний підхід у військовій освіті – це система вимог до організації освітнього процесу у військових навчальних закладах, що сприяє практико зорієнтованому характеру військово-професійної підготовки майбутніх фахівців Збройних Сил України, посиленню ролі їхньої самостійної роботи з вирішення бойових завдань, що імітують бойові умови і соціально-професійні проблеми. Імплементация компетентнісного підходу в освітньому процесі військових закладів вищої освіти передбачає комплексне взаємодоповнення положень різних теорій і концепцій, що застосовуються в педагогічній практиці. Організація освітнього процесу на основі компетентнісного підходу з властивою йому спрямованістю на практичну складову і кінцеві результати навчання, сприяє вирішенню проблем, що виникають між змістом освітніх програм, об'ємом навчального навантаження та вимогами до рівня воєнно-професійної готовності майбутніх військових фахівців в освітньому процесі військових закладів вищої освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід, майбутні військові фахівці, курсанти, заклади вищої військової освіти, компетентність, компетенції.

Yurii TARASIUK,

orcid.org/0000-0002-4714-1869

*Senior Lecturer at the Department of Combined Military Disciplines
Military Institute of Telecommunication and Information Technologies named
after the Heroes of Kruty
(Kyiv, Ukraine) ytar71@ukr.net*

COMPETENCE APPROACH IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF MILITARY INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Social and economic transformations in the country caused changes in tasks for the Armed Forces of Ukraine. Such issues can be solved just with deep reforming army, the need for which determines the necessity to find new effective ways of implementing modernization processes in the system of higher military education. Reformation of the system of higher military education becomes especially relevant due to increasing a number of the Armed Forces, rising the complexity of weapons and military equipment, an increase in the share of officers in the total number of military personnel, the dynamism of domestic and foreign political situations, military events taking place at the current stage in Ukraine. The problem of forming a professionally trained personality of military specialists capable of competently solving complex service-combat, engineering and pedagogical tasks in the troops becomes a priority. Solving the described problems become not possible without implementation of the competence approach in the educational process of military institutions of higher education. The competence approach leads for the reorientation of the educational paradigm to create conditions for mastering the entire set of competencies that ensure a stable life position, personal and professional development of cadets. The competence approach in military education – is the system of requirements for organization of educational process in military educational institutions that contributes to the practically oriented nature of the military

vocational training of future specialists of the Armed Forces of Ukraine, strengthening the role of their individual work on solving combat tasks simulating combat conditions and socio-professional problems. Implementation of the competence approach in the educational process of military institutions of higher education implies a complex complementarity of the provisions of various theories and concepts used in pedagogical practice. Organization of educational process on the basis of the competence approach with its inherent focus on the practical component and final results of training, contributes to the solution of issues arising between the content of educational syllabuses, the volume of the training load and the requirements for the level of military-professional readiness of future military specialists in educational process of military institutions of higher education.

Key words: *competence approach, future military specialists, cadets, institutions of higher military education, competence, competencies.*

Постанова проблеми. Одна з переваг високорозвиненої країни пов'язана з її людським потенціалом, що значною мірою визначається якістю освіти. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року (12), Закон України «Про вищу освіту» (Закон України «Про вищу освіту», 2014: 10), Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (Указ Президента України, 2013: 11) створили базу для вирішення вітчизняною системою освіти завдань, спрямованих на посилення її ролі в соціально-економічному розвитку країни, приведення змісту освіти, технологій навчання і методів оцінки якості освіти до нових результатів згідно з сучасними вимогами. Це повинно забезпечити створення умов для задоволення потреб громадян, суспільства і ринку праці в якісній вищій освіті шляхом створення нових інституційних механізмів регулювання у сфері освіти, оновлення структури і змісту освіти, розвитку фундаментальності та практичної спрямованості освітніх програм, формування системи безперервної освіти.

Пріоритетним напрямом є перегляд структури, змісту і технологій реалізації освітніх програм закладів вищої освіти (ЗВО), формування безперервної системи вищої освіти. Програми підготовки повинні бути прозорими, гнучкими з різними термінами навчання (Полторак, 2016: 8).

Удосконалення змісту, якості та технологій вищої освіти, на думку О. Куклін, має забезпечуватися:

1) реалізацією державних освітніх стандартів вищої професійної освіти на основі компетентнісного підходу;

2) розробкою моделей неперервної професійної освіти, що забезпечує кожній людині можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії для подальшого формування професійної компетентності;

3) упровадженням нових освітніх технологій і принципів організації освітнього процесу, що забезпечують його ефективну реалізацію, зокрема з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій;

4) реалізацією системи заходів стосовно підвищення конкурентоздатності вищої професійної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг (Куклін, 2012: 3).

Оптимізація професійної військової вищої освіти, питання якості підготовки військових фахівців нині також стають пріоритетними. Це пов'язано з тим, що сучасній армії потрібні високі класні компетентні фахівці, здатні успішно виконувати бойові завдання в різних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що сучасне педагогічне бачення освітніх проблем значною мірою ґрунтується на досягненнях педагогічної теорії (Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, М. Гриньова, А. Іванченко, В. Кремень, С. Сисоєва, М. Солдатенков, М. Ярмаченко та ін.). Теоретичні та методологічні аспекти військової освіти розглядаються у дослідженнях науковців педагогів і психологів вищої військової школи (Ю. Бараш, А. Вітченко, С. Домбровська, М. Нещадим, В. Осьодло, С. Полторак, Ю. Приходько, А. Ромін, І. Руснак, В. Садковий, В. Свистун, В. Телелим, Р. Тимошенко, В. Ягупов та ін.).

Найзагальніші питання з удосконалення військової освіти України викладено у документах оборонного планування: Стратегічному оборонному бюлетені України та Державній програмі розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року, а також у Концепції військової кадрової політики у Збройних Силах України, де висвітлено основні завдання чинної системи вищої військової освіти в Україні, розкрито прагматизм впровадження нових підсистем організації освітнього процесу у закладах вищої військової освіти України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти згідно з вимогами Болонської декларації. Однак проблема упровадження компетентнісного підходу в освітній процес військових ЗВО залишається недостатньо вивченою.

Мета статті полягає в розкритті ролі компетентнісного підходу в процесі модернізації вищої військової освіти в Україні. Адже проблеми вдосконалення освітнього процесу та якості підготовки військових фахівців, впровадження

інноваційних педагогічних технологій і сучасних методів навчання актуалізуються на основі сучасних викликів і вимог до офіцерського складу Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Підвищення боєздатності сучасної армії в Україні може забезпечуватися лише шляхом досягнення якості військової освіти високого рівня. У такому контексті повинні поєднуватися якісна професійна військова підготовка з вихованням військовослужбовців як особистості, що сприймає дух сучасності, здатної розрізняти справжні цінності, висувати для себе життєві пріоритети, які повною мірою відповідають інтересам держави (Сідаш, 2018: 13).

Таким чином, необхідно організувати випереджувальний розвиток Збройних Сил, поєднуючи інноваційні наукові досягнення як у військовій справі, так у військовій педагогіці. Водночас, у системі військової освіти залишаються невирішеними такі проблеми модернізації:

- інертність вищої військово-професійної освіти порівняно з темпами розвитку озброєння і військової техніки;
- недостатнє та несвоєчасне забезпечення військових ЗВО сучасними зразками озброєння і військової техніки;
- тривалість процесу оптимізації системи вищої військової професійної освіти і Збройних Сил;
- зниження престижу військової служби.

У сучасних умовах стосовно військових ЗВО необхідно виокремити такі тенденції розвитку системи військової освіти: безперервність, стандартизація, демократизація (Олійник, 2014: 6). Розглянемо детальніше кожен тенденцію.

У феномені безперервності освіти втілена гуманістична ідея, згідно з якою в центрі освітнього процесу знаходиться курсант, створюються необхідні умови для його особистісного та професійного розвитку. У зв'язку з тим, що військові фахівці протягом своєї служби займають посади інженерної, виховної, командної (управлінської) спрямованості, що відрізняються одна від іншої різними професійними компетенціями, необхідне безперервне професійне навчання, що дозволяє їм у повному обсязі виконувати обов'язки будь-якої посади, на яку він буде призначений.

Стандартизація освіти. Розробка стандарту вищої професійної освіти дозволяє встановити базовий рівень, забезпечує продовження освіти, необхідний мінімальний рівень кваліфікації, підвищення якості підготовки фахівців шляхом розширення професійного рівня, універсальності змісту військової освіти, впровадження прогресивної

блочно-модульної системи навчання, контролю над ефективністю діяльності закладів освіти, забезпечення конвертованості професійної освіти як всередині держави, так і за її межами.

Стандартизація освіти у Збройних Силах пов'язана з розробкою і впровадженням у діяльність військових ЗВО державних освітніх стандартів вищої професійної освіти всіх спеціальностей та залученням вищої військової освіти в єдиний освітній простір України (Полторах, 2018: 9).

Демократизація освіти. В освіті процес демократизації передбачає забезпечення її доступності, однакові можливості отримання вищої освіти з урахуванням та на основі виявлення здібностей кожного, спрямовані на всебічний розвиток особистості, зростання поваги до прав людини та її основних свобод (Васильєв, 2019: 1).

У військових ЗВО навчання курсантів здійснюється за двома напрямками: спеціальності, відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти та військової спеціальності (спеціалізації), яка визначається кваліфікаційними вимогами. Це дозволяє забезпечити фундаментальність навчання військових фахівців, тіснішу інтеграцію військової освіти з цивільною вищою школою, підвищити соціальну захищеність і конкурентоздатність військових фахівців після закінчення військової служби (Полторах, 2016: 8).

Водночас, Болонський процес зумовив окреслення напрямів модернізації освітнього процесу в Україні, зокрема й у військових ЗВО: визнання компетентнісного підходу як нового напрямку в освіті; використання в освітньому процесі понять компетенції та компетентності як ключових складників компетентнісного підходу; застосування єдиного контролю якості освіти й акредитації, розроблених з урахуванням певних критеріїв (Сідаш, 2018: 13).

Актуальність компетентнісного підходу в системі вищої військової освіти зумовлюється такими чинниками:

- 1) високі темпи вдосконалення військової техніки та озброєння, і як наслідок підвищуються вимоги до фахівців (набуті в процесі навчання військово-професійні знання застарівають швидше, ніж майбутні військові фахівці будуть готові до їхньої реалізації за функціональним призначенням);
- 2) обмежена кількість навчальних годин, що виділяються на вивчення військово-професійних дисциплін для забезпечення більшої практичної спрямованості в навчанні;
- 3) навчання «закритого типу», тобто обмежені можливості роботи з інформаційними джерелами

(бібліотеки, мережа «Інтернет» тощо), пов'язане з особливостями військового ЗВО.

Узагальнено представимо істотні для навчання майбутніх майбутні військові фахівців складники компетентнісного підходу:

1. Прообразом сучасних уявлень компетентнісного підходу розглядаються ідеї загального й особистісного розвитку, сформульовані в контексті реалізованих педагогічних концепцій і теорій.

2. Категоріально-понятійна база компетентнісного підходу безпосередньо пов'язана з ідеєю цілеспрямованості та «цілезаданості» освітнього процесу, де компетенції задають вищий, узагальнений рівень умінь і навичок курсантів.

3. Важливими умовами реалізації компетентнісного підходу є творча ініціатива, самостійність, креативність, конкурентоздатність, мобільність майбутніх військових фахівців.

4. Прогностична спрямованість компетентнісного підходу, що забезпечує розвиток у курсантів навичок і здібностей прогнозування, аналізу, передбачення розвитку подій і вміння їхнього застосування у військово-професійної діяльності.

Елементами прогнозування результатів освіти, в контексті компетентнісного підходу, є не конкретні знання і вміння, а певні якості особистості, що дають змогу самостійно розвивати здібності, інтереси, фундаментальні загальнокультурні знання, світогляд, вирішувати існуючі проблеми, мати активну життєву позицію (Галкіна, 2014: 2). Для цього необхідно педагогічно забезпечувати різновекторно спрямовану діяльність курсантів, створити умови, що сприяють їхньому творчому розвитку, формуванню самосвідомості, оволодінню навичками побудови стратегії і тактики моделювання власної воєнно-професійної діяльності.

Водночас, як доцільно зазначає Л. Олійник, важливо враховувати низку проблемних питань у системі вищої військово-професійної освіти, які безпосередньо не зачіпають сутність і структуру компетентнісного підходу, однак очевидним чином впливають на можливість його імплементації: проблема компетентнісного підходу, його моделей, змісту і функцій в умовах оптимізації військової освіти; відсутність організаційно-управлінського механізму, чітких і однозначних методичних інструкцій щодо його реалізації; проблема адаптації викладачів і курсантів до нових вимог; проблема компетентності професорсько-викладацького складу військового ЗВО; складність і недостатність розробленості методик виявлення компетенцій, їхнього якісного і кількісного складу, необхідних для ефективної військово-професійної діяльності (Олійник, 2016: 5).

Отже, система військової освіти повинна відповідати всім сучасним вимогам. До військових фахівців висуваються нові професійно зорієнтовані вимоги, які недостатньо враховані в програмах навчання. Це пов'язано з тим, що вимоги носять надпредметних характер, тим самим зумовлюючи необхідність розробки і впровадження нових педагогічних технологій, створення ситуацій залучення курсантів у різні види і форми інноваційної діяльності (Лісніченко, 2016: 4).

Розширення змісту навчальних програм, поділ дисциплін, загальне збільшення навчальних годин не забезпечує вирішення проблеми. Передусім необхідно приділяти увагу тим навчальним дисциплінам, які дають змогу майбутнім військовим фахівцям успішно вирішувати бойові завдання в умовах невизначеності та обмеженого часу.

Тому припускаємо, що методика реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі військового ЗВО передбачає такі етапи:

1) аналіз Галузевих стандартів і визначення компетенцій, що стосуються певної дисципліни, і на його основі формулювання вимог до результатів освоєння навчальної дисципліни;

2) визначення цілей навчальної дисципліни;

3) відбір змісту дисципліни згідно цілям (теми, розділи);

4) визначення технології формування компетенцій і форм оцінних засобів, акцентуючись на формуванні здібностей щодо застосування знань;

5) визначення рівнів освоєння компетенції та критеріїв її сформованості;

6) визначення комплексу занять, на яких формується та чи інша компетенція. Цілями кожного заняття є формування різних аспектів компетенцій. Під час календарно-тематичного планування визначається число і тематика проведення занять, що дає змогу визначити їхню роль і місце в системі освітнього процесу;

7) визначення мети для кожного окремого заняття (відображається в термінах, що позначають результати діяльності курсантів);

8) визначення методів навчання: наприклад, контекстне навчання будується на моделюванні в освітньому процесі предметного та соціального змісту майбутньої військово-професійної діяльності;

9) моніторинг результатів навчальної діяльності; аналіз; корекція планів, методів і засобів навчання.

Проектування основних освітніх програм у військових ЗВО на основі компетентнісного підходу реалізується шляхом проведення змістовного та методологічного узгодження навчальних

дисциплін, створення моделі досліджуваного об'єкта або явища. Освітній процес функціонує в єдності двох функцій: репродуктивної та розвивальної. Водночас, у циклі основних навчальних дисциплін навчання має переважно репродуктивний характер, а розвивальний ефект досягається за рахунок міждисциплінарних зв'язків – можливість застосовувати знання з однієї дисципліни у процесі вивчення іншої. Для цього необхідне цілеспрямоване поглиблення цих зв'язків за умови збереження теоретичної та практичної цілісності всіх навчальних дисциплін.

Перевагою компетентнісного підходу є цілісність освітнього процесу, що сприяє саморозвитку курсантів шляхом формування у них потреб і вмінь використовувати апарат навчальних дисциплін як методологічний, теоретичний і технологічний засіб виявлення і вирішення проблем. Дидактична значущість визначається можливістю систематичного навчання комплексу процедур науково-теоретичного дослідження (Поліщук, 2015: 7). Також у проектуванні освітнього процесу необхідно врахувати, що його успішність і ефективність досягаються лише тією мірою, в якій курсантами усвідомлюється особиста і соціальна значущість результату (тобто результат сприймається курсантами як цінність). Якщо цього не відбувається, то курсанти відчужуються від освітнього процесу. Технології та зміст освітньої діяльності перестають відігравати визначальну роль, а істотними стають питання організації та контролю діяльності.

Відтак, у підготовці військових фахівців реалізацію компетентнісного підходу доцільно визначити такими основними напрямками: удоскона-

лення змісту військово-професійної підготовки військових фахівців; застосування в освітньому процесі інноваційних технологій, нових форм і методів навчання; підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, їхнього наукового рівня; вдосконалення навчально-матеріальної бази, створення і розвиток польової навчальної бази.

Висновки. Таким чином, імплементація компетентнісного підходу в підготовці курсантів дозволить сформувати у них навички, необхідні для вирішення професійних завдань з управління підрозділами, організації взаємодії з підрозділами, військовими формуваннями та органами інших родів військ України при спільному виконанні завдань; розробці бойових і службових (розпорядчих, планувальних, регламентаційних, звітних та ін.) документів.

Резюмуючи вищевикладене, відзначимо, що впровадження компетентнісної моделі військової освіти вимагає різного роду ресурсів і витрат як від управлінських структур, так і від курсанта й викладача. Це багатопланова робота, пов'язана з пошуком оптимального балансу між традиціями, багатим історичним досвідом та інноваціями, але лише в цьому випадку новий погляд на військову освіту матиме не лише теоретичне, а й практичне значення, а результати навчання будуть порівнювальні з цілями.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі вбачаємо у розробці спеціальних методичних матеріалів для оптимізації шляхів реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі військових закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєв О., Заболотний О., Зельницький А., Олефірук В. Модернізація системи військової освіти України та формування загального обрису офіцера майбутнього: реалії і перспективи. *Військова освіта*. 2019. Вип. 1. С. 70–81.
2. Галкіна В. Д. Компетентнісний підхід як методологічна основа професійної підготовки військових фахівців. *Військова освіта*. 2014. Вип. 1. С. 59–65.
3. Куклін О. В. Стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти України. *Вища школа*. 2012. Вип. 8. С. 28–36.
4. Лісніченко Ю. М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення фахових дисциплін на засадах компетентнісного підходу. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 7 (34). С. 432–435.
5. Олійник Л. В. Компетентнісний підхід як необхідна умова навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. *Військова освіта*. 2016. Вип. 2. С. 153–161.
6. Олійник Л. В. Концептуальні засади навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 679. С. 124–133.
7. Поліщук І. С. Можливості формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах. *International Scientific and Practical Conference «World science»*. 2015. Вип. 3(3). С. 45–49.
8. Полторак С. Т. Розвиток системи вищої військової освіти України та за кордоном: державноуправлінські аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. Вип. 3. С. 70–73.
9. Полторак С. Т. Трансформація системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО. *Наука і оборона*. 2018. Вип. 2. С. 3–10.
10. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

12. Проект Концепції розвитку освіти України на період до 2025 року. URL: <https://osvita.ua/news/43501/>

13. Сідаш В. В. До питання подальшого розвитку системи військової освіти. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2018. Вип. 2 (4). С. 4–6.

REFERENCES

1. Vasyliiev O., Zabolotnyi O., Zelnytskyi A., Olefiruk V. Modernizatsiia systemy viiskovoi osvity Ukrainy ta formuvannia zahalnoho obrysu ofitsera maibutnoho: realii i perspektyvy [Modernization of the system of military education in Ukraine and formation of the general outline of the officer of the future: realities and prospects]. *Military education*, 2019, issue 1, pp. 70–81 [in Ukrainian].

2. Halkina V. D. Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichna osnova profesiinoi pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv [Competence approach as a methodological basis of vocational training of military specialists]. *Military education*, 2014, issue 1, pp. 59–65 [in Ukrainian].

3. Kuklin O. V. Stratehichni priorytety rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy [Strategic priorities of development of higher education in Ukraine]. *High school*, 2012, issue 8, pp. 28–36 [in Ukrainian].

4. Lisnichenko Yu. M. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [Formation of professional competence of future officers in the process of studying professional disciplines on the basis of competence approach]. *Young scientist*, 2016, issue 7 (34), pp. 432–435 [in Ukrainian].

5. Oliinyk L. V. Kompetentnisnyi pidkhid yak neobkhidna umova navchannia viiskovo-spetsialnykh dystsyplin mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia [Competence approach as a necessary condition for teaching military-special disciplines of masters in military-social management]. *Military education*, 2016, issue 2, pp. 153–161 [in Ukrainian].

6. Oliinyk L. V. Kontseptualni zasady navchannia viiskovo-spetsialnykh dystsyplin mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia [Conceptual foundations for teaching military-special disciplines of masters in military-social management]. *Scientific journal of Chernivtsi University. Pedagogy and psychology*, 2014, issue 679, pp. 124–133 [in Ukrainian].

7. Polishchuk I. S. Mozhlyvosti formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh [Possibilities of formation of professional and communicative competence of future officers in the process of studying humanitarian disciplines in higher military educational institutions]. *International Scientific and Practical Conference «World science»*, 2015, issue 3(3), pp. 45–49 [in Ukrainian].

8. Poltorak S. T. Rozvytok systemy vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy ta za kordonom: derzhavnoupravlinnski aspekty [Development of the system of higher military education in Ukraine and abroad: public management aspects]. *Investments: practice and experience*, 2016, issue 3, pp. 70–73 [in Ukrainian].

9. Poltorak S. T. Transformatsiia systemy viiskovoi osvity Ukrainy na shliakhu do dosiahnennia standartiv NATO [Development of the system of military education in Ukraine on the way for getting standards of NATO]. *Science and defence*, 2018, issue 2, pp. 3–10 [in Ukrainian].

10. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy № 1556-VII vid 01.07.2014 r. [On Higher Education: The Law of Ukraine № 1556-VII from July 1, 2014]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

11. Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 344/2013 vid 25.06.2013 r. [On National Strategy of Education Development in Ukraine for the Period till 2021: Decree of the President of Ukraine № 344/2013 from June 25, 2013]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].

12. Proekt Kontseptsii rozvytku osvity v Ukraini na period do 2025 roku [Project of the Concept of Education Development in Ukraine for the Period till 2025]. URL: <https://osvita.ua/news/43501/> [in Ukrainian].

13. Sidash V. V. Do pytannia podalshoho rozvytku systemy viiskovoi osvity [Regarding the further development of the military education system]. *Science and technology of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine*, 2018, issue 2 (4), pp. 4–6 [in Ukrainian].